

ՄԵՐ ԱՐՈՒԻԵՍՏԱԳԵՏՆԵՐԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Մասաչուսեցի երեքհարիւրամեակի հանդէսներուն առթիւ որ վերջերս տեղի ունեցան Պոսթընի մէջ, եօթնի չափ ցեղային խմբաւորումներու կարգին որոնց իւրաքանչիւրը Սիմֆընի Հօլին մէջ յատուկ տաղաւար մը սարքած էր՝ ցուցադրելով հոն իր մշակոյթին ու ճարտարարուեստին վերաբերեալ առարկաներ, Հայերն ալ սարքած էին իրենց տաղաւարը. Պոսթըն Իվինկ Թրէնսֆրիք, որ հրատարակած էր Հայոց եւ Ուքրաինացոց տաղաւարներուն լուսանկարը, կը գրէր. «Հայերը այնպիսի բնորէ կէտեր շահեցան Սիմֆընի Հօլի ցեղային խմբաւորմանց արուեստահանդէսին մէջ, որ ժիւրիին կողմէ Մեծ Պարգէւ տրուեցաւ անոնց: Յեղային խմբաւորումներու գործադիր քարտուղարը եղած է Հայ մը, Հարիւրապետ Սարգիս Զարգարեան: Հայոց ցուցադրած առարկաներուն մէջ աչքի զարկած են գորգերը, գեղարուեստական լուսանկարները, եւ մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ եղած է 11րդ դարուն գրուած ձեռագիր նկարազարդ գեղեցիկ աւետարան մը: Այդ հանգիստութեանց միջոցին, Հայերը եւս՝ միւս խմբակցութեանց պէս՝ տուած են երեկոյթ մը, որուն ներկայ եղած են 2500ի չափ հանգիստականներ եւ որուն մէջ մեծ յաջողութիւն ունեցած է Հայ երգը, արտայայտուած Տիկին Ռօզ Զուլալեանի վառ տաղանդով: Պ. Ճօն Ռօլշ, Մասաչուսեցի երեքհարիւրամեակի հանգիստութեանց ընդհ. խորհուրդի ատենապետը, Տիկին Զուլալեանին ուղղած է հետեւեալ նամակը, զոր Պոսթընի թերթերը հրատարակած են.

«Թոյլ տուէք ինծի արձանագրել իմ հրճուանքս երէկ իրիկուան ձեր բնափ

ձայնը լսելուս առթիւ: Թոյլ տուէք նաեւ արտայայտել իմ ուրախառիթ զարմանքս հանդէս այն գեղեցիկութեան, նշանակութեան ու խորութեան զոր երեւան բերաւ Հայ երաժշտութիւնը, որ ցարգ անծանօթ էր ինծի, թէեւ տարիներէ ի վեր երգեցողութեամբ կը զբաղիմ:

«Ժողովուրդը, որուն նախահայրերը հինաւուրց Հայաստանէն եկած են, իրաւունք ունի հայարտանալու երեքհարիւրամեակի իր մասնակցութեամբ, որ այնքան ցցուն եղաւ երեք գծերով — պոյն, գեղեցկութիւն եւ տաղանդ: Ինծի կը թուի որ երէկ Գիշերուան յայտագիրը կը մասնանշէ Հայ ժողովրդին որոշ յառաջդիմութիւնը գէտի աւելի բարձր ճանաչում մը իր արժէքին՝ իբր բնակիչ եւ քաղաքացի մեր մեծ Հանրապետութեան: Իմ ցաւ այն է որ 100,000 Պոսթընցիներ չկրցան տեսնել ու լսել երէկ իրիկուան հանդէսը:

«Անճնապէս շնորհաւորելով ձեզ ձեր ամէն կերպով ճօն մասնակցութեան համար, մնամ», եւլն.:

Ծովակալ Պըրտի ի պատիւ տրուած հացկերոյթին (Յունիս 15) Գաիլէյ-Փլաթա պանդոկին մէջ, Ամերիկեան Անկախութեան տօնին (4 Յուլիս) Ֆանէօյլ Հօլի մէջ, Տիկին Զուլալեանն է որ երգած է ամերիկեան ազգային երգը, մեծ ոգեւորութիւն ու հիացում պատճառելով բոլոր ներկաներուն:

Պոսթըն Հերլըքը հրատարակած է լուսանկարը Տիկին Զուլալեանի կիսանդրին զոր Տիկին Բլարա Լ. Սթրոնկ, ամերիկացի արձանագործուհի մը, յօրինած եւ ցուցադրած է «Արուեստագէտներու կլուբի»-ըր Լինկերութեան» երրորդ արուեստահանդէսին:

* * *

Le Foyer երկշաբաթաթերթին մէջ, Օր. Մարգարիտ Բաբայեան գնահատական տողերով կը յիշատակէ հայ գաղնական հարեւոժիշտ Սթէֆան Էլմասի գաղնակի համար գրուած կոտորներու ամբողջ շարք մը, զոր գերմանական մեծ տուն մը հրատարակած է:

«Նոր ծանոթացանք, կը գրէ բազմահմուտ երգչուհին, գաղնակի համար գրուած հեղինակութիւնները Պ. Սթէֆան Էլմասի, որուն մասին աշխարհը միայն գիտենք թէ Ֆրանց Լիսթի աշակերտ եղած է և շատ երկար ատենէ ի վեր Գերմանիա կը բնակի:

«Անոր բովանդակ գործը, որ մեծատարած է, ի յայտ կը բերէ մեծ գալոցի գաղնական մը եւ կապ ունի Ֆիլտի եւ Շոփէնի հետ ու անոնցմէ կը ներշնչուի: Այդ երկերուն վրայէն կարելի է երեւակայել անոր նուագման ձեւը, որ շատ փափուկ, նուրբ, շնորհալի ու վայելուչ ըլլալու է, թեքնիքի ու վիրքիօգիքի ահագին պաշարով: Դաղնակի երաժշտութեան բոլոր ձեւերուն մէջ ան փորձած է գործեր արտադրել: Արեւելեան անձնագրութիւնը լքելով կամ թերեւս երբեք զայն ունեցած չըլլալով, ան բալորովին եւրոպական զգեստ հագած է: Հակառակ իր գործին հնօրեայ ձեւին ու իր ներշնչման քիչ խորութեան, երիտասարդ սիրողներ կրնան եկիօկին (թիւ 2390) կամ Պերսեօզին (թիւ 2361), Բոմփեթին (թիւ 2389) պէս փոքրիկ երկերէ օգտուիլ: Մասնազէտ գաղնական հարները առաւելութիւնը պիտի ունենան աշխատելու շատ նշանաւոր ու գծաւոր երիւսներուն վրայ (թիւ 2362), ինչպէս եւ գաղնակի ու նուագախմբի համար Բոսետրօին վրայ, որ Ֆ. Լիսթի ձօնուած է (թիւ 2364) եւ երկու Սոնաթներուն որոնց մին (թիւ 2380) մահաբայերգ մը կը պարունակէ եւ շատ գեղեցիկ գնացք մը ունի եւ միւսը 2321 թիւը կը կրէ: Այս բոլոր կոտորները հրատարակուած են Լալփիլի՝

Շթաշնկրապլըր Տան ձեռքով՝ շատ խնամեալ կերպով: Ամբողջ գործը գրուած է գործիքին խոր ծանօթութեամբ, եւ հակառակ մեծ գծաւորութեանց՝ շատ նուագելի է:»

Սթէֆան Էլմաս, Իզմիրցի Հայ մըն է, որ Աւստրիոյ ու Գերմանիոյ մէջ իր արուեստը ուսած, պատերազմէն տարիներ առաջ, Փարիզ եկաւ ուր մնաց քանի մը տարի եւ սուսմէ մէկէ աւելի նուագահան. գէտներ որ գնահատուեցան փարիզեան մամուլին մէջ երաժշտական քննադատներու կողմէ, յետոյ գարձաւ Գերմանիա:

* * *

Ռուբէն Մամուլեան վերջերս Ֆրանսա եկաւ ամիս մը հանգչելու: Այդ միջոցին, իրեն փափաքներ յայտնուած են որ իր բեմադրած Փօրկին Փարիզի Փարամունթի թատրոնին մէջ ներկայացուի. բայց իր յանձնառութիւնները նիւ եորքի թատրոններու հետ՝ թոյլ չառին իրագործումն այդ ծրագրին, որ յետաձգուած է ապագայ շրջանի մը: Փարիզի սինեմադրական թերթերը մեծապէս ներբողալից յօդուածներ նուիրեցին հայ բեմադրիչին վերանորոգիչ արուեստին:

* * *

Պուքրէշի մէջ Յ. Ճ. Սիրունիի հախա ձեռնութեամբ կայացած Հայ Արուեստի Յուշահանգէսը, որ մեծ յաջողութիւն ունեցաւ, ծնունդ տուած է հաւել, ինչպէս հաճոյքով կ'իմանանք մեզի ուղղուած համակէ մը մնայուն գործի մը: «Պուքրէշի մէջ կազմուած է, կը գրէ մեզի մեր թղթակիցը, Փրօֆ. Եօրկայի հախագահութեամբ, «Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութիւն մը (Fundatia Culturala Armeana) որուն կը մասնակցին հայ գրականութիւնն ու արուեստը սիրող խումբ մը ուսմէն անձնաւորութիւններ: Ընկերակցութեան հալատակը լայն է եւ կ'ընդգրկէ

բոլոր այն միջոցները որ կընան սիրցնել հայ մշակույթը եւ տարածել զայն: Ասոր անմիջական ձեռնարկները պիտի ըլլան հիմնարկութիւնը հայ արուեստի թանգարանի մը որ ի հարկին կորիզը պիտի կազմէ ցուցահանդէսներու՝ հոս եւ այլուր, հաստատութիւնը Մատենաշարի մը որ ի լոյս պիտի բնծայէ առաւելապէս մեր մոռցուած հեղինակները, գաղութներու սլաւամութեան վերաբերեալ նիւթեր եւ հայ մշա-

կոյթի փրփրականտին ծառայող երկեր, եւ ստեղծումը վերլէսի տէ Մաւնթէի — Փրօֆ. Էօրկայի մատուցական բերաբաղաւթին — մէջ Հայ Օճակի մը, իբրեւ կռուան հայ եռումէն մտքի եղբայրակցութեան: Ասոնցմէ զատ, ան պիտի կազմակերպէ նաեւ կարգ մը տօնախմբութիւններ (Աղամեանի եւ Պարոնեանի մահուան քառասնամեակը յառաջիկայ տարի, Ալիշանի եւ Տիկին Տիւսաբի մահուան երեսնամեակը, եւլն.):»

ԼՐԱՏՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԻՑ

«Սէրը» վիպակը. — Վրաց լեզուով թարգմանեց Մկրտիչ Արմէնի «Սէրը» վիպակը:

Շիրվանզադէն Աղրբէջանի արւեստի վաստակաւոր գործիչ. — Խորհրդային Աղրբէջանի ժողովոթորհը տեղ է լայտնի վիպասան եւ դրամատուրգ Շիրվանզադէին Աղրբէջանի արւեստի վաստակաւոր գործիչի կոչում, իսկ վրաստանի կուսմողկոմատի կողմէի յայտնի որոշմամբ Շիրվանզադէի անունն է կրելու Թիֆլիսի ՏՅրդ դպրոցը:

Հ. Ս. Խ. Հ. Պրոլետարական ճարտարապետների Միութեան տէկլարացիան. — Երեւանում կազմակերպւել է Խորհրդային Հայաստանի Պրոլետարական ճարտարապետների Միութիւն, որն իր հիմնադիր ժողովում ընդունել է ձի տէկլարացիա որի հիմնական ձի քանի կէտերն են.

«Մենք ժխտում ենք, — աւանդ է տէկլարացիայում, — էկլէկտիկ ճարտարապետութիւնը եւ էկլէկտիկների ձեթոտը, որոնք ձեթենայօրէն ընդօրինակում են հին ճարտարապետութիւնը, կուրօրէն ենթարկում կլասիկ օրէնքներին եւ ոխեմաներին: Մեր օրերի էկլէկտիկան յետադիմական է... Նա խեղդում է նոր կօլեկտիւ կենցաղի ծիւերը...

«Մենք դէմ ենք այն «ազգային ճարտարա-

պետութեանը», որ քարոզում եւ հասկանում են բուրժուազիան եւ նրան սպասարկող ճարտարապետները, որքան որ նա խկապէս ազգային է իշխող փոքրամասնութեան շահերի տեսակէտից: Այդ ճարտարապետութիւնը ձեթենայական փոխադրում է ձեր օրերը պատմական էկլէկտիկան — ֆէօդալական ճարտարապետութեան, որը կազմում է ճարտարապետական բնութագրի ինքնիշխան բռնակալների, բայց ոչ երբեք աշխատաւորական սարբերի:

«Ազգային ճարտարապետութիւնը, երկուով պրոլետարիատի եւ դիկադիութեան ժամանակակից պահանջներից եւ յենելով աւանդաւոր տեխնիկայի վրայ. լիովին կը համապատասխանի իւրաքանչիւր երկրի աշխարհագրական եւ կենցաղային առանձնայատկութիւններին, իր եռանդը կը ստանայ նրանցից:

«Մենք ժխտում ենք ֆորմալիզմը...

«Մենք ժխտում ենք ձեր օրերի կոնսարուկտիւիզմը...

«Մենք գտնում ենք, որ պրոլետարիատի դիկտատուրայի երկրի սօցիալիստական վերակառուցման համար ճիշդ պայքարի դարաշրջանում ճարտարա-